

RECENSIES

Pasquier de le Barre is de auteur van twee historische werken. Zijn *Mémoires des actes et choses plus notables qui sont advenues en Pays-Bas et spécialement en la ville et cité de Tournay*, handelend over de periode 1565-67, werd reeds in de negentiende eeuw door A. Pinchart uitgegeven. Het tweede werk, *Croniques de la noble ville et cité de Tournay* bestaat uit twee boeken. Het eerste verhaalt de geschiedenis van de stad vanaf haar legendarische oorsprong tot het einde van de vijftiende eeuw. Het tweede boek beginnend met het verhaal van de geboorte van Karel V en eindigend in 1565, werd door Gérard Moreau uitgegeven en is het voorwerp van deze bespreking.

Het handschrift, thans berustend in het Rijksarchief te Doornik, is een autograaf met late-re aanvullingen en verminkingen. De le Barre behandelde de periode 1500-18 zeer sum-mier. Daarentegen wordt over de periodes 1518-22 en 1525-63 meer en gedetailleerde infor-matie verschaft. De gebeurtenissen van 1564 en begin 1565 sluiten het werk af. Zoals men weet heeft de vernietiging van het archief van Doornik in de Tweede Wereldoorlog het bronnenmateriaal betreffende deze oude bisschopsstad aanzienlijk gereduceerd. Pasquier de le Barre heeft voor zijn kroniek gebruik gemaakt van stedelijk archief, ambachtsar-chief, stukken van de kathedraal, de rederijkerskamer enz., allemaal bronnen die onher-roepelijk verdwenen zijn. Het belang van deze kroniek berust dan ook voornamelijk bij de Doornikse gebeurtenissen, van ca. 1518 tot 1565 die wel door andere bronnen bekend zijn maar waarover de auteur onbekende gegevens verschaft. Buitenstedelijke gebeurtenissen heeft De le Barre aan diverse werken ontleend die door de bezorger G. Moreau meestal konden worden opgespoord.

De historische waarde van deze kroniek is niet onder één noemer te vatten. Enerzijds blij-ken sommige details slordig en niet vrij van tekortkomingen, anderzijds bevat zij infor-matie uit de eerste hand die men elders vruchteloos zal zoeken. Bekijken we even de gegevens betreffende de Blijde Intrede van prins Filips, de latere koning Filips II in Doornik. Over deze gebeurtenis bestaat een verslag in een zogenaamd 'Registre de cuir noir' dat in 1940 door oorlogsomstandigheden werd vernietigd maar dat A. De la Grange gelukkig in de ne-gentiende eeuw heeft uitgegeven. Verder vindt men realia in het bekende werk van Calvete de Estrella. Pasquier de le Barre, gebruik makend van voornoemd register, gaat op deze Intrede uitvoerig in. Het blijkt dat hij heel wat toelichtingen verstrekt die én in het register, én bij Calvete ontbreken.

Indien wij deze verhalende bron omzichtig moeten hanteren dan kan men met de uitgave steviger gronden betreden. Volgens de voorschriften van de Koninklijke commissie voor geschiedenis werd de tekst grondig geannoteerd en voorzien van tekstkritische en van tekst-verklarende noten. Deze laatste bergen een kostbare documentatie. Verder zijn er de klas-sieke klappers op persoons- en plaatsnamen en een glossarium. Vermelden wij tenslotte nog een stadsplattegrond van Doornik in 1560 van de hand van de tekstbezorger die voor zijn monnikenarbeid alle lof verdient en die hiermede het voortreffelijke uitgavenwerk van de commissie op deskundige wijze heeft voortgezet.

G. Asaert

L. van den Branden, E. Cockx-Indestege en F. Sillis, *Bio-Bibliografie van Cornelis Kiliaan* (Bibliotheca Bibliographica Neerlandica XI; Nieuwkoop: B. De Graaf, 1978, 232 blz., f125,-, ISBN 906004357x).

Cornelis Abts alias van Kiele, beter bekend als Kiliaan (Duffel ca. 1530 - Antwerpen 1607), heeft in de ontwikkeling van de Nederlandse taalkunde en in de Antwerpse huma-

nistenkring rond Plantijn een vooraanstaande rol gespeeld. Zijn bibliografie is daardoor voor tal van specialisten van filologen tot historici van alle slag, deze van de kunst, de literatuur en de drukkunst niet te na gesproken, een uiterst nuttig werkinstrument. Om niet heel duidelijke redenen werd meer dan twintig jaar aan de verwezenlijking ervan gewerkt. Het aandeel van elk der auteurs is evenmin uitdrukkelijk aangeduid.

De biografie van Kiliaan wordt voorafgegaan door een soort van technische inleiding over de ordening en uitwerking der eigenlijke bibliografie; zij scheidt zo twee bij elkaar horende elementen. In de levensbeschrijving zelf, waarin tal van nieuwe gegevens worden verwerkt, lijkt toch niet alles onberispelijk. Het is alvast niet volgens de heersende gebruiken dateringen in de oude stijl weer te geven en slechts tussen haakjes de moderne omrekening daaraan toe te voegen. De argumentatie nopens de geboortedatum van Kiliaan is op zijn minst onduidelijk. Strikt genomen is het niet zeker dat Katharina de oudste dochter in het gezin Kiliaan was; zo zij meerderjarig was op 29 januari 1610, veronderstelt dit slechts dat zij vóór 29 januari 1585 geboren was, terwijl de drie dochters respectievelijk geboren moeten zijn in 1582, 1584 en 1586 (28). In de biografie wordt natuurlijk uitgebreid over de bedrijvigheid van Kiliaan in dienst van de firma Plantijn, maar ook de mededelingen over zijn rol als vertaler voor officiële instanties als de Staten en de Stad Antwerpen in de jaren na 1580 zullen de historici interesseren. Meer dan als Latijns dichter en als vertaler van onder meer Ph. de Commynes en L. Guicciardini is Kiliaan beroemd om zijn werk als lexicoograaf. Zijn *Etymologicum* betekende niet alleen een mijlpaal in de ontwikkeling der filologie, maar het heeft zijn praktisch nut als woordenboek tot op de dag van vandaag behouden.

De bibliografie bevat in een eerste kapittel een lijst van een vijftal bewaarde handschriften van Kiliaan, die echter zeer bondig (of niet) beschreven worden. Een tweede afdeling somt dan de opeenvolgende edities van zijn werken en van zijn vertalingen in het Nederlands op. De diplomatische transcriptie van de titelpagina werd daarbij vervangen door een fotografische reproductie. De laatste kapitels van de bibliografie betreffen de bijdragen van Kiliaan opgenomen in werken van andere auteurs en zijn Latijnse verzen bij prenten. Wanneer deze laatste een reeks vormen ingeleid met een titelprent, dan werd ook hiervan de reproductie opgenomen. Vooral voor de prenten, zeker die als los blad zijn verschenen, is het duidelijk dat het voorlopig onmogelijk is, alle varianten, laat staan alle exemplaren te kennen en te signaleren. Dit heeft de samenstellers gelukkig niet weerhouden ze op te nemen en de hun bekende vindplaatsen bekend te maken. De nuttige en kritische 'aantekeningen' die zij sommige nummers van hun bibliografie meegeven, hadden ons inziens typografisch duidelijker moeten aansluiten bij het bewuste nummer.

Een literatuurlijst, die weliswaar door enkele geringe inconsequenties wordt ont sierd, geeft een volledig overzicht van de werken gewijd aan Kiliaan en diens publikaties. Nog interessanter voor de onderzoeker is de lijst van titels en bij afwezigheid daarvan van de incipits van Kiliaan's gedichten, hetzij uitgegeven door M. Roose op grond van de verzamelbundel die Petrus Curtius had aangelegd, hetzij van elders bekend. Het register van persoonsnamen dat dus wemelt van auteurs, drukkers, kunstenaars, maecenassen, illustreert volkomen het algemeen nut van deze keurig uitgevoerde en betrouwbare bio-bibliografie.

R. van Uytven

nistenkring rond Plantijn een vooraanstaande rol gespeeld. Zijn bibliografie is daardoor voor tal van specialisten van filologen tot historici van alle slag, deze van de kunst, de literatuur en de drukkunst niet te na gesproken, een uiterst nuttig werkinstrument. Om niet heel duidelijke redenen werd meer dan twintig jaar aan de verwezenlijking ervan gewerkt. Het aandeel van elk der auteurs is evenmin uitdrukkelijk aangeduid.

De biografie van Kiliaan wordt voorafgegaan door een soort van technische inleiding over de ordening en uitwerking der eigenlijke bibliografie; zij scheidt zo twee bij elkaar horende elementen. In de levensbeschrijving zelf, waarin tal van nieuwe gegevens worden verwerkt, lijkt toch niet alles onberispelijk. Het is alvast niet volgens de heersende gebruiken dateringen in de oude stijl weer te geven en slechts tussen haakjes de moderne omrekening daaraan toe te voegen. De argumentatie nopens de geboortedatum van Kiliaan is op zijn minst onduidelijk. Strikt genomen is het niet zeker dat Katharina de oudste dochter in het gezin Kiliaan was; zo zij meerderjarig was op 29 januari 1610, veronderstelt dit slechts dat zij vóór 29 januari 1585 geboren was, terwijl de drie dochters respectievelijk geboren moeten zijn in 1582, 1584 en 1586 (28). In de biografie wordt natuurlijk uitgebreid over de bedrijvigheid van Kiliaan in dienst van de firma Plantijn, maar ook de mededelingen over zijn rol als vertaler voor officiële instanties als de Staten en de Stad Antwerpen in de jaren na 1580 zullen de historici interesseren. Meer dan als Latijns dichter en als vertaler van onder meer Ph. de Commynes en L. Guicciardini is Kiliaan beroemd om zijn werk als lexicoograaf. Zijn *Etymologicum* betekende niet alleen een mijlpaal in de ontwikkeling der filologie, maar het heeft zijn praktisch nut als woordenboek tot op de dag van vandaag behouden.

De bibliografie bevat in een eerste kapittel een lijst van een vijftal bewaarde handschriften van Kiliaan, die echter zeer bondig (of niet) beschreven worden. Een tweede afdeling somt dan de opeenvolgende edities van zijn werken en van zijn vertalingen in het Nederlands op. De diplomatische transcriptie van de titelpagina werd daarbij vervangen door een fotografische reproductie. De laatste kapitels van de bibliografie betreffen de bijdragen van Kiliaan opgenomen in werken van andere auteurs en zijn Latijnse verzen bij prenten. Wanneer deze laatste een reeks vormen ingeleid met een titelprent, dan werd ook hiervan de reproductie opgenomen. Vooral voor de prenten, zeker die als los blad zijn verschenen, is het duidelijk dat het voorlopig onmogelijk is, alle varianten, laat staan alle exemplaren te kennen en te signaleren. Dit heeft de samenstellers gelukkig niet weerhouden ze op te nemen en de hun bekende vindplaatsen bekend te maken. De nuttige en kritische 'aantekeningen' die zij sommige nummers van hun bibliografie meegeven, hadden ons inziens typografisch duidelijker moeten aansluiten bij het bewuste nummer.

Een literatuurlijst, die weliswaar door enkele geringe inconsequenties wordt ont sierd, geeft een volledig overzicht van de werken gewijd aan Kiliaan en diens publikaties. Nog interessanter voor de onderzoeker is de lijst van titels en bij afwezigheid daarvan van de incipits van Kiliaan's gedichten, hetzij uitgegeven door M. Roose op grond van de verzamelbundel die Petrus Curtius had aangelegd, hetzij van elders bekend. Het register van persoonsnamen dat dus wemelt van auteurs, drukkers, kunstenaars, maecenassen, illustreert volkomen het algemeen nut van deze keurig uitgevoerde en betrouwbare bio-bibliografie.

R. van Uytven